

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא בתרא - דף קסח, ב קסט

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

מדוע לא הסכים אביי לכתוב שטר בלא אחריות?

הביאה הגמ' מעשה באנסי קרקעות ישמעאליים אנסו קרקעות בפומבדיתא ונטלו אף את השטרות, באו בעלי קרקעות לאביי וביקשו שיכתוב להם שטר נוסף על הקרקע כדי שיהיה להם גיבוי אם יטלו מהם את הקרקע. אביי לא הסכים מחמת דברי רב ספרא שאין כותבים ב' שטרות על קרקע אחת, שיש חשש שמא יטרף פעמיים מלקוחותיו של המוכר. הם התעקשו ואמר אביי לסופרו שיכתוב להם שטר על המחק ועדיו על הניר ששטר זה פסול, שאל רב אחא בר מיומי אולם אם רישומו ניכר זה יהיה כשר, אמר אביי אין הכוונה שיכתוב שטר הגון וימחוק וכו', אלא יכתוב סימנים בעלמא. שואלים הראשונים, מדוע אביי לא כתב שטר בלא אחריות שלא יצא בו תקלה, שהרי מבואר בסוגיא שנחלקו רבנן ורשב"ג לגבי שטרות מקח האם כותבים שטר נוסף כאשר טוען אבד, ולדעת רבנן מותר לכתוב עוד שטר שלא יצא בו תקלה, ומדוע לא כתב אביי שטר זה.

בי"ד רמה והריטב"א ביארו שעל כרחק צריך לומר שהם התעקשו שיכתוב להם שטרות שיש בהם אחריות.

אך ברשב"א עושה חשבון שחיובים לומר שאביי סבר כרשב"ג וכך, בגמ' מבואר שנחלקו רבנן ורשב"ג במקבל מתנה שהחזיר את שטר המתנה לנותן, האם הנותן צריך לעשות עוד מעשה קנין או שבעצם חזרת השטר לידיו של נותן זכה בקרקעו. דעת רבנן שלא מועיל חזרת השטר אלא צריך לעשות קנין, אך לדעת רשב"ג אינו צרי לעשות קנין מלבד קבלת השטר, וביארו בגמ' שנחלקו בדיון "אותיות נקנות במסירה" לדעת רשב"ג אותיות נקנות במסירה ולכך אין צריך עוד מעשה קנין. א"כ יש לחוש שמא החזיר הלוקח את השטר למוכר ולדעת רשב"ג הקרקע שייכת למוכר, ועתה שמבקש הקונה שטר נוסף, אינו דובר אמת שהיה הקרקע אינה שלו, ואם נכתוב לו שטר נוסף יטען שהקרקע היא שלו ויוציא שלא כדיון. ואביי במסכת יבמות (*א, קטז*) סבר "אותיות נקנות במסירה" א"כ סברתו כרשב"ג וע"כ לא הסכים לכתוב אפילו שטר בלא אחריות כשיטת רבנן, שהרי לדעתו יתכן והחזיר את השטר, ואין ללוקח קרקע כלפי המוכר, ולא רק כלפי לקוחות.

אמנם היה מקום לברר, אם אביי סובר כרשב"ג שאין לכתוב ב' שטרות מחמת שיש חשש שהחזיר הלוקח את השטר למוכר ואותיות נקנות במסירה וכו', א"כ מדוע נזקקה הגמ' לבאר בטעמו את שיטת רב ספרא שיש חשש של גביה כפולה וכו'. וביאר בבית מאיר שלא דווקא וכוונתו בעיקר לטעמו של רשב"ג.

אלא שהרשב"א הקשה על דבריו שצריך תלמוד ללמוד כך בדברי אביי, שהרי אביי הלך (*קעג, א*) סובר שלמרות שאנו סוברים שאותיות נקנות במסירה אולם לא מועיל נתינה סתם, וצריך להביא ראיה שמסר לו את השטר ע"מ שיקנה. היות מאיר הנזכר לעיל, ביאר ע"פ דרכו של הרשב"א שבאמת אביי לא רצה לכתוב להם שטר שאין בו אחריות מחמת חששו לאותיות נקנות במסירה שיכול להיות תקלה, שהחזיר את השטר וכו', אולם אמרו לאביי שיכתוב להם שטר, אמר להם אביי בפשטות יש בעיה של כתיבת ב' שטרות כדברי רב ספרא שיהיה גביה כפולה וכו'. אך באמת אם היו דורשים שטר בלא אחריות היה אומר להם אביי את טעמו האמיתי שאף בלא אחריות יש חשש של חזרת השטר וכו'.

האם אביי הערים על בעלי הקרקעות.

כמבואר במעשה עם בעלי הקרקעות בפומבדיתא, אביי לא הסכים לכתוב להם שטר נוסף מחמת דברי רב ספרא שאין כותבים ב' שטרות על קרקע אחת, שיש חשש שמא יטרף פעמיים מלקוחותיו של המוכר. הם התעקשו ואמר אביי לסופרו שיכתוב להם שטר על המחק ועדיו על הניר ששטר זה פסול.

האם היה כאן הערמה על אותם בעלי קרקעות, האם הועיל להם בדבר מה. האם נלמד מכאן שמותר לשקר על מי שחוףץ שלא מן הדיון. איך לומדים את המעשה המובא.

מו"ר הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א הביא בספרו "חשוקי חמד" על מסכת פסחים (*צט, ב*) מה הדיון באדם שבאו לביתו גובי צדקה להתרימו לנושא חשוב, הסכום שביקשו אותם גבאים היה מעבר ליכולותיו של אותו אדם, ויטען בפניהם שאין לו את האפשרות לתת סכום זה. אותם גבאים החליטו משום מה, שאותו אדם הוא גביר גדול ואין סיבה שיתחמק מהם... לחצו ולחצו עד שלא היה ברירה בידי וכתב להם שיק על סכום מוכבד כפי שביקשו / דרשו, אך חתם חתימה שאינה מן העניין, וכמובן שכאשר באו לגבות את המחמאה בבגה, לא הסכים הבגה לכבד את המחמאה בטענה של זיוף וכו'. שאל אותו "גביר" אם עשה כדיון כאשר הערים עליהם בצורה זו.

הביא הגר"י זילברשטיין שליט"א מדברי הגמ' לעיל (*ח, ב*) שאסור למשכן אדם שאינו אמיד שהרי מבואר "ופקדתי על כל לחציו" וביאר רב יצחק בר מרתא שהכוונה אפילו לגבאי צדקה. ואותם גבאים התנהגו שלא כדיון, ועליהם נאמר "עם עקש תפתל" והשיב להם בצורה הראויה להם.

והביא מדברי גיסו הגר"ש קנייבסקי שליט"א, שהביא ראיה מהסוגיא שלנו ממעשה אביי עם בעלי הקרקעות, שכנזכר לעיל לא הסכים אביי לכתוב להם שטר שני, ולאחר שהפצירו והתעקשו אמר אביי לסופרו שיכתוב להם שטר על מחק, ביאר הרשב"ם ("ד"ה אמר ליה לספריה) "שטר ומחוק אותו ואחר כך כתוב על המחק והעדים יחתמו על הניר ואלו לא יתנו לב שהוא פסול ואיפטר מהם." עכ"ל, הרי מבואר בלשונו הטהור של הרשב"ם שכל מטרתו של אביי להיפטר מהם בדבר המהירה וכתב להם שטר שאין בו כלל מהות הלכתית, א"כ טען הגר"ש"ח לפי שיטת הרשב"ם ולמדנו שכאשר בא עיקש מותר לאלפו בינה. אך מאידך הביא ששיטת רבנו גרשום אינה כך, שביאר רבנו גרשום "דפסול לטרופ ממנו לקוחות אבל לכך יועיל להם שכל זמן שזה שטר בידם אין יכול המוכר לכפור שלא נכר", מבואר בדברי רבנו גרשום, שאביי לא דחה אותם בקש, אלא לא הסכים לתת להם אפשרות גביה אולם בכ"ז הועיל להם מפני ערערו של מוכר. א"כ אין להוכיח ממעשה זה שמותר להערים על מי שלוחצו.

סיכום הדף

נושא: חששות זיוף בנמחק השטר או אבד

אם נמחק שטר חוב, מביא את עדיו לבי"ד ובי"ד מקיימים את השטר וכותבים לו שטר חדש המבאר שהיה שטר שנמחק באורך פלוני והעדים העידו וכו', **והותמים** העדים. **בברייתא מבואר** שקיום השטר נכתב כך, במושב שלשה דיינים ישבנו והמלווה פלוני בן פלוני הוציא לפנינו שטר מחוק שנכתב ביום פלוני, ועדיו פלוני ופלוני. **יכול לנכות בשטר זה בלא ראיה** רק אם הוסיפו בי"ד בקיומו של שטר "שנזקקנו לעדות ונמצאה מכוונת", **ואם לא הוסיפו** כך יצטרך להביא ראיה נוספת בעת שיגבה.

מבארת הגמ' שמעמידים שטר חדש וכו', **באופן** שנקרע מעצמו, **אולם** אם קרעו בכוונה **ביאר רב יהודה בשם רב**, היינו בי"ד קרעו את השטר, אין עושים שטר חדש. **ולדעת רב יהודה**, בי"ד קורעים את השטר במקום החתימות הזמן והתורף, **לדעת אביי** הם קורעים שתי וערב.

אנסי קרקעות ישמעאליים אנסו קרקעות בפומבדיתא ונטלו אף את השטרות, באו בעלי קרקעות לאביי וביקשו שיכתוב להם שטר נוסף על הקרקע כדי שיהיה להם גיבוי אם יטלו מהם את הקרקע. **אביי לא הסכים** מחמת דברי רב ספרא שאין כותבים ב' שטרות על קרקע אחת, שיש חשש שמא יטרף פעמיים מלקוחותיו של המוכר. **הם התעקשו ואמר אביי לסופרו** שיכתוב להם שטר על המחק ועדיו על הניר ששטר זה פסול, **שאל רב אחא בר מיומי** ניכר זה יהיה כשר, **אמר אביי** אין הכוונה שיכתוב שטר הגון וימחוק וכו', אלא יכתוב סימנים בעלמא.

אמר שאבד שטר, אפילו אם יש עדים וכו', **אין** כותבים לו שטר חדש, **אולם** בשטרות מקח וממכר כותבים שאין חסרון ונזק אם יהיו ב' שטרות שהרי אף שכותבים שטר אין כותבים אחריות על הקרקע. **לדעת רשב"ג** אף שטרות מוכר אין כותבים כלל.

עוד נחלקו בהחזיר שטר מתנה, **לרשב"ג** חזרה המתנה בלא קנין נוסף. **לדעת רבנן** המתנה קיימת עד שיעשה קנין מחדש. **ביאר רבה**, הגמ' שנחלקו האם שטרות נקנים במסירה, **לרשב"ג** אותיות נקנות במסירה ובמסירת השטר זכה בקרקע בלא קנין נוסף. **לרבנן** לא מועיל מסירה בשטרות ולכן צריך לעשות קנין נוסף. (*להו"א רצו לומר שטעמו של רשב"ג שאמר לו שיהיה מתנתו כל זמן שמחזיק את השטר*, א"כ כאשר השיב את השטר חזרה הקרקע לבעליה הראשונים. תמה רבה א"כ אם יאבד השטר או יגבגב גם תחזור הקרקע).

האם רב ספרא מה שלא כותבים אחריות בשטר המחודש, כיון שעלול לצאת תקלה, המלווה של המוכר יטרף את הקרקע ילך ללקוחות ויוציא מהם קרקע, יאמר לאחר זמן למלווה שיוציא את שטר שוב ובשטר השני יגבה שוב מלקוחות. **מבארת הגמ'** שאין לומר שיגבה המלווה בשטר שוב שהרי אמר ר"ג שחיובים לקרוע את השטר ובלא זה לא יוכל לגבות והדיון נכון הן לגבי שטרות הלואה וכן בשטרות אדרכתא. **אלא חוששים** שיטען זכות אבות על הקרקע, ויוציא מלקוחות וכו' ויהיה לו עוד שטר לעשות כך שוב. **ביאר רבינא לרב אחא מפתי**, שאין לומר שיוציא מיד ב' שטרות ויגבה, שישמחו לב שמתנה לא הגון קורה כאן, לכן יתמין ויחכה עד שישכחו מעט. **ותמחה הגמ'** מדוע בו כותבים שובר שכל השטרות שיוציאים על הקרקע אינם כנונים מלבד השטר החדש שתאריכו פלוני אלמוני. **מכאן רצו להוכיח** הת"ח לפני רב פפא או לפני רב אשי, שאין כותבים שוברים. **דוחה הגמ'** לעולם כן כותבים שוברים אולם יש חשש שהלוקח ילך מיד ללקוחות, ולהם אין שובר ואמנם הם יחזרו למוכר, **אולם** בנתינת הלוקח יאכל פירות ולהוציאם בדיון זה לא קל או שחששים ללקוחות בלא אחריות. **ובשטרות הלואה** לא חששו לזה, כיון שיודעים שיתכן שלווה שילם במעות לכך יבררו אם יש לו שובר וכד'. **אולם במכירה** רכש קרקע ואין רגיל להפייס במעות.

אמר ר"ג, שאין כותבים אחריות בשטר מקח שאבד הכוונה שכותבים ששטר זה לא נגזים בו ממשעובדים וכו' **אלא** רק שמתמודד הקרקע בידיו של לוקח. **רצה רפרם להוכיח** ש"אחריות טעות סופר" היינו אם יש שטר שלא כתוב בו אחריות נכסים אנו תולים שיש כאן טעות ובאמת התחייב המוכר להעמיד אחריות, **שהרי** מבואר בדברי ר"ג שאם לא יכתבו יגבו מהשטר אף ממשעובדים. **מבאר רב אשי**, שבאמת לא כותבים מאומה, וממילא לא יגבו.

אשה שלחה שליח שירכוש לה קרקע, קנה לה קרקע בלא אחריות, **באה האשה לר"ג** וטענה שעשתה אותו שליח לתיקון ולא לקלקול, **אמר לו ר"ג** שיתחייב הוא אחריות על הקרקע כלפי האשה.